

Janusz Lehmann

"La conservation des antiquités métalliques", A. France-Lanord, Nancy 1962 : [recenzja]

Ochrona Zabytków 17/1 (64), 75-76

1964

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Celem konserwacji jest wzmocnienie i zabezpieczenie tkaniny. Rekonstrukcje dopuszcza się jedynie w wypadku istnienia „śladów” pierwotnego rysunku, tylko w wyjątkowych przypadkach. Badanie tkaniny, haftu przed konserwacją oraz dokumentację ujęto w 16 punktach programu. Omawia się sposoby czyszczenia tkanin i usuwania kłajstru. Prace wstępne ujęto w 7 punktach programu. Technika konserwacji obejmuje: uwolnienie obiektu z późniejszych dodatków, dublowanie, utrwalenie zdobienia tkaniny, konserwację tkanin archeologicznych, usunięcie deformacji tkaniny, utrwalenie osłabionej malatury, konserwację pereł oraz haftu złotego i srebrnego.

10. L. I. Woronina. Zastosowanie antyseptyków dla ochrony niektórych materiałów używanych w konserwacji przed mikroorganizmami — s. 168—172.

Zabezpieczanie przed mikroorganizmami obejmuje materiały organiczne takie jak klej, płótno, drewno, skóra, papier itp. Poleca się

antyseptyki: kwas salicylowy, kwas benzoesowy, tymol, steptocyd, B-naftol, formalina. Szczególne znaczenie wg autorki, zwłaszcza przeciw grzybom i pleśniam zyskują trój i pięciochlorofenolany. Poleca się je do zabezpieczania kleju, płótna, drewna, rzeźby drewnianej i odwrotcia ikon. Podaje się również przepisy BHP przy stosowaniu trój i pięciochlorofenolanu.

11. E. B. Trostjanskaja, G. N. Tomaszewicz i E. W. Sorokina. Klejowe zestawy do dublowania. (Białkowe kleje do dublowania i metody ich modyfikacji) — s. 173—182, 2 rys. i 5 wykresów.

Klej rybi użyty do dublowania w miarę starzenia sztywnieje. Zapobiegano temu dodając do kleju miodu pszczelego. Jako nowy plastyfikator kleju rybiego wypróbowano alkohol poliwinylowy. W laboratorium zbadano użyte do dublowania następujące kleje: 1) 8% klej rybi + 1% pięciochlorofenolan sodu. 2) 8% klej rybi, miód i 1% pięciochlorofenolan sodu. 3) 8% klej rybi, miód (2,5 cz. miodu na 1 cz. kleju

suchego) i 1% pięciochlorofenolan sodu. 4) 8% klej rybi i alkohol poliwinylowy (2 cz. such. kleju, 1 cz. alkoholu). Przeprowadzone badania wykazały najlepsze własności kleju rybiego modyfikowanego alkoholem poliwinylowym.

12. A. B. Zernowa. O barwnym fotoutrwalaaniu luminiscencji konserwowanych dzieł i barwnej dokumentacji fotograficznej — s. 183—185.

Od 1958 r. do dokumentacji prac wykonywanych przez Centralną Pracownię Artystyczno-Restauratorską wykonuje się barwne fotografie obiektów i luminiscencji na przezroczach.

13. Ju. M. Butow. Do zagadnienia klasyfikacji i rejestracji fotograficznych badań wykonywanych przy restauracji — s. 186—189.

Autor podaje schemat klasyfikacji badań fotograficznych (metodyczny) oraz projekt formularzy rejestracyjnych zdjęć fotograficznych, wykonanych w pracowni restauratorskiej.

*

A. FRANCE-LANORD, *La conservation des antiquités métalliques*, Nancy 1962 (wyd. Centre de Recherches de l'Histoire de la Sidérurgie, Laboratoire Archeologique Musée Lorrain), s. 89.

Praca A. France-Lanord, dyrektora laboratorium naukowego Muzeum Lotaryńskiego w Nancy, na temat konserwacji zabytków metalowych składa się z 2 części i wniosków. Część I obejmuje 6 rozdziałów, a mianowicie:

Rozdział 1 omawia rolę pracowni konserwatorskiej. W pierwszej części rozpatruje jej funkcje jako komórki muzealnej, powołanej do ochrony zabytków dla przyszłych pokoleń, jej prace intelektualne i manualne. W drugiej części omawia tryb konserwacji obiektów i zabiegi dodatkowe, oraz wyciąga wnioski. Stwierdza że zabezpieczenie przed wtórnym niszczeniem obiektu jest co najmniej tak samo ważne jak konserwacja. We wnioskach wyraża opinię, że generalnie w konserwacji istnieje tendencja do wykonywania prac czysto naukowych. Uważa że należy zachowywać umiar i równowagę między stroną teoretyczną, a zadaniami praktycznymi.

Rozdział 2 zajmuje się podstawami teorii korozji i konserwacji metali. Omawia przemiany obiektu w ziemi oraz kolejne czynności konserwatorskie, mianowicie czyszczenie, stabilizację i zabezpieczenie.

Rozdział 3 — postępowanie z żelazem, bronią, żelazem archeologicznym, etc. Rozróżnia 3 rodzaje postępowania w zależności od stopnia zmineralizowania metalu obiektu. Przy małym stopniu zmineralizowania dopuszcza stosowanie odrdzewiacza o nazwie „Deoxydine” oraz zabiegów elektrochemicznych. W wypadku daleko posuniętego stopnia mineralizacji wskazuje na trudności w przywróceniu i oczyszczeniu pierwotnej formy obiektu, konsolidacji produktów mineralizacji i uwolnieniu obiektu od chlorków.

Rozdział 4 — brązy. Omawia przebieg patynowania i mineralizacji obiektów w ziemi, sposoby oczyszczania, odchlorowania patyny, lutowania, klejenia i zabezpieczania przed wtórną korozją. Podaje interesujące nowe sposoby klejenia żywicami poliestrowymi przy użyciu tkaniny z włókien szklanych, usuwanie chlorków za pomocą pyłu aluminiowego, zastosowanie dializy,

dehydratację obiektów i impregnację żywicami sztucznymi.

Rozdział 5 — konserwacja złota, srebra, cyny i ołowiu. Odnośnie złota autor omawia tylko sposoby oczyszczenia powierzchni z zabrudzeń. Dla srebra poleca kąpiele w roztworze dwuwęglanu sodowego celem odchlorowania i zabezpieczanie roztworem „Bedacryl’ u” przed siarczkowym czernieniem. Ołów i cynę, niezależnie od stopnia skorodowania, zaleca impregnować na wstępie „Bedacryl’em” lub woskiem, a dopiero po impregnacji opracowywać mechanicznie powierzchnię obiektu.

Rozdział 6 podaje sposoby czyszczenia szkła, bursztynu i kości. Wspomina również o ceramice, emaliach, skórze i drewnie, lecz nie zajmuje się nimi szczegółowo.

Część II omawia organizację pracowni i obejmuje 4 rozdziały, a mianowicie:

Rozdział 1 zajmuje się dokumentacją konserwowanych obiektów. Dokumentacja obejmuje fotografie i karty. Karta, opatrzona nazwą obiektu i kolejnym numerem pracowni, dzieli się na 3 kolumny, z których pierwsza z lewej infor-

muje o przewidzianych zabiegach, środkowa o zabiegach wykonanych, a trzecia o obserwacjach. W kolumnie trzeciej podaje się również jakie wykonano fotografie i jakich użyto materiałów. Autor zaleca podpisywanie kart przez pracowników wykonujących zabiegi, co wg niego zwiększa poczucie odpowiedzialności za wykonane zabiegi.

Rozdział 2 omawia szeroko zadania i funkcję pracowni. Krytykuje szereg poglądów na funkcję pracowni, wyrażających się w dążeniu do stworzenia z niej czegoś na kształt maszyny, w której włożony tam obiekt byłby momentalnie identyfikowany, oznaczony, datowany i zetykietowany. Niestety pracownia nie jest sanktuarium, a konserwatorzy czarownikami. Celowość tworzenia nowych pracowni i roz-

budowy istniejących uzasadnia autor choćby tym, że tylko nad zabezpieczeniem obiektów uzyskiwanych w pracach archeologicznych będzie musiało pracować wielu ludzi przez wiele lat. Z tego punktu widzenia na plan pierwszy wysuwa sprawę przygotowania w pracowniach odpowiedniej kadry technicznej. Zagadnienie to omawia bardzo szeroko.

Rozdział 3 mówi o konieczności stałej współpracy wybitnych specjalistów z różnych dziedzin przy konserwacji zabytków, o potrzebie poczucia współodpowiedzialności za wykonane prace. Zbyt jeszcze zakorzeniona jest praktyka odżegnywania się od odpowiedzialności przez współwykonawców. W rozdziale tym autor zajmuje się również zagadnieniami opakowania, magazynowania i ekspozycji obiektów.

*

○ J. B. PELIKAN, *Konzervace zlatých a stříbrných předmětů* „Archeologické Rozhledy” (Praga), XV (1963), z. 3, s. 490—500. Streszczenie w jęz. niemieckim.

Praca poświęcona jest konserwacji złotych i srebrnych znalezisk archeologicznych. Autor stwierdza, że złoto na ogół nie podlega korozji, stanowiąc zawsze w zetknięciu z innym metalem katodę, przyspieszającą anodowe rozpuszczanie sąsiadującego metalu. Istnieje czasem jedynie konieczność oczyszczenia z przywartych zabrudzeń ziemią lub produktami korozji sąsiadującego

metal. Jako główną przyczynę korozji srebra wymienia jego zdolność tworzenia chlorków i siarczków. Dla zdejmowania osadów korozyjnych z obiektów srebrnych poleca autolizę przy użyciu cynku i ługu sodowego, czyszczenie amoniakalnym roztworem kwasu tioglikolowego z chlorkiem cynawym, kąpiele w łaźni z roztworu tiomocznika z dodatkiem kwasu ortofosforowego i chlorku magnezu (60 g. tiomocznika, 20 g. kwasu ortofosforowego i 20 g. chlorku magnezu), elektrolizę w 15% roztworze kwasu mrówkowego (ano-

*

○ SESIUNEA STINTIFICA A DIRECTIEI MONUMENTELOR ISTORICE (SESJA NAUKOWA DYREKCJI POMNIKOW HISTORYCZNYCH), Bukareszt 1963, s. 146, II. Streszczenia w jęz. francuskim.

Arch. Virgil Bilciurescu podaje we wstępie, że tom zawiera referaty wygłoszone na sesji naukowej w Bukareszcie w dniach 22—24 stycznia 1963 r. W referatach przedstawiono wyniki badań podejmowanych przez grupy specjalistów nad formą oryginalną, dekoracją, problemami wytrzymałości, techniki konstrukcji i restauracji licznych obiektów zabytkowych w Rumunii. Na tom składają się następujące artykuły:

1. St. Bals, Klasztor w Hurez — odkrycia podczas restauracji, zastosowane metody, środki i materiały, s. 7—14,

2. Arch. P. E. Miclescu, Zabytki wzgórza Patriarchatu w Bukareszcie — konserwacja i dane historyczne, s. 15—22,

3. P. S. Nasturel, Nowe informacje historyczne dotyczące dwóch obiektów (Kościół w Brádet i klasztor w Strehaija), s. 23—33,

4. Arch. Manciulescu, Nowe informacje o kościele w Tirgoviste jako rezultat prac konserwatorskich 1961—62, s. 34—39,

5. Arch. M. Angelescu, Nowe rezultaty ostatnich badań nad rozwojem ufortyfikowanego zespołu w Pejmer, s. 40—50,

6. Arch. E. Greceanu, Zasady wyboru i podziału etapów budowy przy restauracji dawnych hal w Braşov, s. 51—60,

7. O. Velescu, Repertorium zabytków Rumuńskiej Republiki Ludowej, s. 61—70,

Rozdział 4 zajmuje się bibliografią. Stwierdza, że istnieje obecnie ogromna bibliografia drobnych prac publikowanych w wielu wydawnictwach specjalistycznych. Podaje i omawia kilka publikacji typu podręcznikowego. Ubolewa, że bibliografia dotycząca przedmiotu jest prawie wyłącznie obcojęzyczna. We wnioskach autor stwierdza, że publikacja nie stanowi podręcznika, nie definiuje wytycznych doktryny konserwatorskiej. Zasady konserwacji zabytków metalowych są te same, co zasady konserwacji wszystkich innych zabytków z zabytkami architektury włącznie. Uważa publikację swoją za celową choćby dlatego, że utrwaliła, omówiła i oceniła wyniki szeregu konferencji poświęconych problematyce konserwacji obiektów metalowych.

da platynowa), elektrolizę w roztworach cjanu i zelazicjanu, kąpiele w produktach o nazwie „Chelaton” (np. sól sodowa kwasu etyleno dwuamino czteroocetowego). Proponuje anodową pasywację powierzchni obiektów srebrnych w roztworze chromianu sodowego oraz wytwarzanie kataforetycznych warstewek ochronnych tlenków niektórych metali, jak beryl, cynk, telur, czy cyrkon. Dla ochrony srebra w magazynach proponuje pakowanie w materiał (np. papier) przepojony destymulatorami korozji srebra.

8. Arch. J. Grigorescu i arch. N. Diaconu, Nowe elementy odkryte w czasie restauracji klasztorów w Dragomirna, Suçevity, Tazlau i Voroneţ, s. 71—88,

9. Inż. D. Moraru i inż. I. Istudor, Badania nad zdejmowaniem przenoszeniem fresków, s. 89—97,

10. Inż. D. Moraru, Dane historyczne o kościele w Ciñcis, s. 98—100,

11. Inż. C. Pavelescu i inż. Th. Barbu, Rozwiązania konstrukcyjne stosowane przy restauracji zabytków, s. 101—108,

12. Arch. E. Chefneux, Badania i obserwacje kościoła w Densus, s. 109—125.

Recenzje i komunikaty, s. 126—144.

Janusz Lehmann